

Schweickhardt Gotthilf

A katasztrófavédelmi igazgatás rendszer változásai 1976-tól napjainkig, különös tekintettel a védelemben résztvevő szervezetekre

A katasztrófák elleni védelem mai tartalmának, szervezetének kialakulásához hosszú fejlődés vezet. A védelmi igazgatás folyamatos fejlődésen, változáson megy keresztül, a feladatokat ellátó szervezetek átalakulása, korszerűsítése követi a nemzetközi és hazai gazdasági, társadalmi változásokat. A védelemigazgatáson belül kialakult az önálló katasztrófavédelmi igazgatás, mely mára már létrehozta az egységes szervezeti kereteit. A feladatrendszer alapelemei mellett folyamatosan újabb és újabb elemek jelennek meg a védekezés komplex rendszerében. Korábbi időszakban az egyes pusztító események felszámolásához és megelőzéséhez egy feladatra kijelölt szervezeteket hoztak létre. Több, a védekezésben résztvevő szervezet munkájának egységes vezetésére, irányítására nem volt megfelelően kialakított állandó szervezet. A katonasághoz köthető légoltalmi, polgári védelmi feladatok, melyek a nemzetközi helyzet és a hazai társadalmi változások, valamint a Genfi egyezmények módosulásai következtében a katasztrófák elleni védekezésre is meghatározó jelentőséggel bírnak. A katasztrófák elleni védekezésre létrehozott szervezetek mellett az állampolgárok és az érintett települések önkormányzatai is részt kell, hogy vállaljanak ezen tevékenységek végzésében. Jelen cikkben továbbá bemutatom a katonaság katasztrófák során történő alkalmazásának jogi szabályozásának változásait, mellyel párhuzamosan a hivatásos katasztrófavédelmi szervek jelenlegi szervezetének kialakulási folyamatára is kitérek. A cikkben bemutatom a területi szintű védelmi bizottságok fő feladatait, törvényi szabályozását, jelenlegi működését. Jelen cikket a légoltalomra, polgári védelemre fűzöm fel, mint ösztársadalmi feladatra, mely a katasztrófák elleni védekezést is jellemzi.

1. Bevezetés

1.1. *Katasztrófákhoz kapcsolódó alapfogalmak*

A katasztrófák elleni védekezés megköveteli az állam és szervei, valamint a lakosság aktív, szervezett együttműködését. Maga a katasztrófa tartalmi elemei változnak, s minden esetben ehhez a változáshoz kell igazítani a kialakulásuk megakadályozását, a védekezési feladatokat és a helyreállítást. Ezek azok az alapfeladatok, melyek végrehajtása megköveteli az átfogó szabályozást. A védekezésben résztvevők köre általában változatlan, hiszen az egyes védelmi feladatok végrehajtását erre a feladatra létrehozott, vagy a szervezet feladatköréhez kapcsolódóan felhatalmazás alapján végzi a tevékenységet. A katasztrófák elleni védekezést központi, területi és helyi szinten szervezik, bevonva a különböző állami szervezeteket, gazdálkodó szervezeteket és a lakosságot, valamint a civil szervezeteket. A honvédelem keretén belül kialakult a polgári védelmi feladatrendszer tartalma, amely a nemzetközi és hazai gazdasági és társadalmi változások, nemzetközi katonai szervezetek átalakulása következtében még napjainkban is változáson megy keresztül. A fegyveres összetűzések során jelentkező polgári védelmi feladatok egy része megegyezik a természeti, vagy az ember által okozott katasztrófák elleni védekezés feladatrendszerével. Ez is közrejátszott abban, hogy a polgári védelmi feladatok rendszere hol a honvédelmi, hol a belügyi tárca hatáskörébe került. Bármely miniszter is irányította a feladatot az minden esetben megkövetelte a lakosság közreműködését (kötelezettségként, illetve önkéntes jelentkezés alapján). A helyi feladatok rendszerében minden esetben megjelent az érintett település, illetve területi közigazgatási egységet irányító szervezet legyen a neve akár önkormányzat, akár tanács, stb. A védekezési feladatok rendszerében a szakmai irányítást, a vezetést, a szaktudást a minisztérium, illetve az általa létrehozott szervezet adta. Hosszú éveken keresztül hiányzott a természeti és ember által okozott katasztrófák elleni védekezés egységes, stabil és folyamatosan működő irányítási rendszere. Az egyes, a katasztrófák elleni

védekezésben résztvevő szervezetek egységes irányítására a lehetőséget az 1976. évi IV. törvény teremtette meg, amikor is először törvényben került szabályozásra a fővárosi, megyei védelmi bizottság, valamint a városi, megyei, városi és járási védelmi bizottság. A honvédelmi igazgatás területén is folyamatosan jelen van az államigazgatási szervezetek közötti feladat megosztás.

A kormány Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1035/2012. (II. 21.) Kormányhatározat részeként meghatározta a katasztrófák elleni védekezés fejlesztésének fő irányvonalait, mely megvalósulása folyamatban van. A 2012. évet követő katasztrófavédelmi jogszabályi változások ezt a folyamatot támasztják alá.

„34. Természeti és ipari katasztrófák. Az egyes ipari, biológiai, vegyi és különösen nukleáris létesítményekben zajló folyamatok ellenőrizhetetlenné válása tömeges méretekben veszélyeztetheti vagy károsíthatja az emberi egészséget, a környezetet, az élet- és vagyónbiztonságot. További kockázatot jelent a veszélyes áruk közúti, vasúti, vízi, légi és csővezetékes szállítása.

a) Hazánk kiemelten kezeli az ország mindennapi életkörülményeinek fenntartásához, a gazdaság és államszervezet működéséhez szükséges kritikus infrastruktúrák hatékony védelmét.

b) Megkülönböztetett figyelmet fordítunk a hazai nukleáris biztonság és védettség további növelésére és folyamatos ellenőrzésére, és támogatjuk az ennek globális kereteit erősítő nemzetközi erőfeszítéseket.

c) A balesetek bekövetkezésének valószínűsége csökkenthető az állami szerepvállalás fokozásával, a hatósági engedélyezési és ellenőrzési tevékenység kiterjesztésével és racionalizálásával. Speciális szakismeretük, felkészültségük alapján jelentős szerep hárul az önkéntes és civil szervezetekre is.

d) Figyelembe véve földrajzi adottságainkat, fokozni kell a többoldalú, valamint a szomszédos országokkal folytatott kétoldalú információcserét és együttműködést. A szomszédos államok vízgűjtőin keletkező árhullámok állandó napi kapcsolatot tesznek szükségessé.

e) Az élet- és vagyonvédelem érdekében különös figyelmet kell fordítani a hivatásos katasztrófavédelmi, valamint a katasztrófavédelemben érintett egyéb szervek megfelelő felkészülésére, továbbá az érintett területek lakosságának, valamint ipari létesítményeinek felkészítésére.”¹

A téma feldolgozásának megkezdése előtt célszerűnek tartom néhány fogalmat bevezetésként meghatározni.

Katasztrófa - görög eredetű -. Jelentése: fordulat, pusztulás, megsemmisülés, csapás, megrázó, hirtelen esemény. A megfogalmazás közérthető tartalommal rendelkezik, egyfajta eseményleírás. Lehetne azt is mondani, hogy passzivitást, külső szemlélést fejez ki. A fogalom jól kifejezi a katasztrófa mibenlétét. A katasztrófa során változások következnek be, melyek a korábban kialakult helyzetet, állapotot negatív irányba változtatják meg. Az, hogy e kialakult állapot, folyamat visszafordítható-e nem tárgya a fogalom vizsgálatának. Röviden tekintsük át a fogalom egyes tartalmi elemeit.

- **Fordulat:** A korábbi helyzet a bekövetkezett esemény hatására megváltozik. Amennyiben a bevezetőben idézett Pompei vulkánkitörését nézzük, azt látjuk, hogy a korábbi virágzó város helyett egy hamuval és sárral beborított területté változott. Téli nagy mennyiségű hó leesését követő felmelegedés fordulatot hoz azzal, hogy megnövekszik a folyók vízszintje.
- **Pusztulás, megsemmisülés:** A meglévő állapot oly mértékű megváltoztatása, mely következtében a kiinduló helyzet nem, vagy csak részlegesen, vagy nagyon nehezen állítható helyre. Egy ártéri erdőben élő állatok egy része árvíz esetén elpusztul. Az, hogy miként, vagy egyáltalán megtörténik-e az, hogy az erdőt újból benépesítik az állatok sok minden külső behatástól és a területen életbe maradt állatok számától és összetételétől függ elsősorban.

¹ 1035/2012. (II. 21.) Korm. hat. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

- *Csapás, megrázó, hirtelen esemény: A katasztrófát eredményező folyamat sok esetben normális a természetben vagy a munkafolyamatban normálisnak mondható folyamatból hirtelen kialakuló esemény. Az emberi tevékenységhez köthető katasztrófák esetében szinte minden alkalommal helytelen emberi cselekedet, beavatkozás, rossz döntés a katasztrófa kiváltási oka.*

Katasztrófa jogi fogalma: a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.²

Katasztrófavédelem: a különböző katasztrófák elleni védekezésben azon tervezési, szervezési, összehangolási, végrehajtási, irányítási, létesítési, működtetési, tájékoztatási, riasztási, adatközlési és ellenőrzési tevékenységek összessége, amelyek a katasztrófa kialakulásának megelőzését, közvetlen veszélyek elhárítását, az előidéző okok megszüntetését, a károsító hatásuk csökkentését, a lakosság élet- és anyagi javainak védelmét, az alapvető életfeltételek biztosítását, valamint a mentés végrehajtását, továbbá a helyreállítás feltételeinek megteremtését szolgálják.³

A katasztrófák elleni védekezés megköveteli az adott állam és szervei, az önkormányzat, a lakosság, a vállalkozások és a

² 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról 3. § 5. pont

³ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról 3. § 8. pont

védekezésre rendelt szervezetek összehangolt, tervszerű együttműködését.

2. A hazai katonaság és tűzoltóság elemi csapásoknál történő alkalmazásának rövid történeti áttekintése jogszabályok alapján 1976. júniusig terjedő időszakra

A természeti csapások és az ember tevékenysége következtében keletkezett különböző mértékű kárt okozó események felszámolása minden esetben megköveteli a szervezett beavatkozást. A tűzoltás mellett a katonaság részt vett és vesz részt a különböző károsító események elleni védekezésben, a károk felszámolásában, a helyreállításban. A katonaságra jellemző szervezettség, a folyamatosan rendelkezésre álló létszám és nem utolsósorban a technikai eszközök (az adott kor technikai fejlettségéhez igazodott) nagy száma biztosítja a különböző katasztrófák elleni védekezésbe való bevonhatóságot. Amennyiben az előző mondatokban leírtakat egymás mellé helyezzük, akkor máris érthető és nem igényel külön magyarázatot, hogy miért a római katonaság keretén belül került felállításra az első „hivatásos” tűzoltó egység, mely a járőrözési tevékenységével rendfenntartási feladatokat is ellátott. Az első ilyen tűzoltó egység létrehozatalát Augustus császár rendelte el időszámításunk előtt 21-ben. A katonai tűzoltóság (cohortes vigilum) mellett „önkéntes” tűzoltó egységek is alakultak. Ezek szervezeti felépítése, irányítása és működése katonai elvek szerint került kialakításra. A tűzoltóság élére a kormányzat praefektust nevezett ki. A katasztrófák elleni védekezés irányításában és a károk felszámolásában megjelent a párhuzamos katonai és polgári igazgatási tevékenység. Ez a kettősség mind a mai napig jelen van a katasztrófák elleni védekezés jogi szabályozottságában. A római birodalom hazánk történetében jelentős szerepet játszott a katasztrófák elleni védekezés kialakulásában és fejlődésében. A római birodalom ideje alatt Aquincumban és több más Pannoniához tartozó jelentős településen hoztak létre önkéntes tűzoltóságot. A középkorban a városok fejlődése határozta meg a katasztrófák elleni

védekezés és elsősorban a tüzek elleni védekezés minőségét. Ebben a beavatkozó tevékenységben elsősorban a közösségek (céhek, iskolák, stb.) töltöttek be irányító és meghatározó szerepet. Megelőzési területén az egyes település önkormányzata által hozott rendelkezései voltak a meghatározók. Egységes az adott állam minden településére vonatkozó egységes tűzrendészeti szabályozás sem létezett. A középkorban a katonaság katasztrófák elleni védekezés során történő általános alkalmazása ritka volt. Hazánkban az 1800- as évektől kezdődően több város és település esetében került sor katonai erő alkalmazására. Az Osztrák Magyar Monarchia egy egységes hadsereget alakított ki. A katonaságot és annak egyes egységeit több természeti csapásnál vetették be hazánkban, így például az 1833-as és 1838-as Dunai majd az 1879-es Tiszai árvíz esetében. Fordulópontot jelentett szabályozás szempontjából az 1867-es kiegyezés. A véderőről szóló 1868. évi XL. törvénycikk adta meg a keretet a fegyveres erők esetleges belföldi alkalmazására. A törvénycikk 2. §. az alábbiakban határozta meg a fegyveres erők fogalmát: „2. § *A fegyveres erőt képezik: a hadsereg⁴, hadi tengerészet, honvédség és népfelkelés.*” A hadsereg és a hadi tengerészet kivételesen alkalmazható a „belrend és a biztosság,, fenntartására. A honvédség esetében a belföldi alkalmazást az alábbiak szerint szabályozza a törvénycikk: „8. § *A honvédség háború idején a hadsereg támogatására és a belvédelemre, béke idején pedig kivételesen a belrend és biztosság fenntartására is van hivatva.*” A rendelkezést megismétli a honvédségről szóló 1868. évi XLI. törvénycikk 1.§, majd a honvédségről szóló 1890. évi V. törvénycikk 1. §-a is. A honvédség belföldön történő alkalmazása meghatározott feltételek fennállása esetén jogszabályban meghatározott rendben történhetett. A véderőről szóló 1912. évi XXX. törvénycikk a honvédségre vonatkozó szabályozásában a korábbi törvénycikk kihirdetése óta eltelt időszaki változásokat fogalmazta meg. A honvédségről szóló 1912. évi XXXI. törvény

⁴ A hadsereg a közös KuK. hadsereget jelölte, melynek szerves részét képezte a Magyar Honvédség. A Honvédség közös főparancsnokság alá volt rendelve.

szabályozta újra a honvédség helyét, szerepét. A magyar királyi honvédségről szóló 1921. évi XLIX. törvénycikk 1. § figyelemmel az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlóven Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről szóló 1921. évi XXXIII. törvény 104. cikkére a honvédség számára „a belső rendnek és biztonságnak fenntartása s az ország határainak megvédése” került meghatározásra. A második világháborút megelőző a honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk a háborúra való felkészülés jegyében bővítette a honvédség feladatainak körét. A világháborút követő időszakban a honvédség aktívan részt vett az ország újjáépítésében, mely tevékenységben elsősorban a műszaki alakulatok vettek részt. Az újjáépítési feladatok közül kiemelkedőnek lehet mondani Buda és Pest közötti ideiglenes átkelési lehetőség biztosítását a hidak újjáépítésével és építésével. De nagyon komoly feladatot és sok áldozatot követelt a mentesítési tevékenység is. 1945-ben felállításra került egy műszaki hadosztály, melynek feladatai között szerepelt az elemi csapások esetén történő alkalmazás is. 1945-ben a Szövetségi Ellenőrző Bizottság felállította a hadihajós osztalet, mely a vízi utakon Duna, Balaton, stb. végezte a mentesítést, s ez az egység is a műszaki hadosztály alárendeltségébe került. 1945 – 1947 közötti időszakban a honvédség szervezete, létszáma és feladata a Szövetséges Ellenőrző Bizottság döntései szerint alakult. 1950 júliusában lépett hatályba a Honvédelmi Minisztérium új szervezeti felépítése. Ebben a Honvéd Műszaki Csapatok Parancsnoksága feladatai között megjelent az árvízvédelmi feladatokban való segítségnyújtás.⁵ A honvédségi erők alkalmazását elemi csapások

⁵ A Honvédelmi Minisztérium 1950 júliusában életbe lépett új szervezeti felépítése Az alárendelt alakulatok politikai-erkölcsi állapotáért, harckiképzéséért, fegyelmi helyzetéért, mozgósítási előkészületeiért és ütőképességéért; a seregtestek műszaki egységeinek és a csapat műszaki

elhárítása érdekében több alkalommal rendelték el. Ilyen volt például az 1954. júliusi dunai árvízi védekezés, ahol 12.000 fő került bevonásra.⁶ Az 50-es és 60-as években a nemzetközi politikában mélyreható változások következtek be, melyek más és más irányt adtak a hazai védelmi politikának. Ehhez igazodóan módosult a fegyveres erők belföldi alkalmazása, az alkalmazás terjedelme és jogi garanciái. Magyarország Alkotmánya önálló címeiben nem foglalkozott sem a honvédelmi, sem az egyéb belső rendre és biztonságra vonatkozó szabályozással. Ezek az egyes szervek, vagy az állampolgárok alapvető jogainál és kötelezettségeinél jelennek meg egy – egy mondatban, vagy félmondatban. A honvédelmi igazgatási feladatok továbbra is önállóak maradtak. A honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény segítségnyújtási kötelezettséget írt elő elemi csapások esetére. „3. § (1) A fegyveres erők fő feladata:

a) a Magyar Népköztársaság védelme az ellenség fegyveres támadásával szemben,

b) a Magyar Népköztársaság határainak őrzete,

c) a nemzetközi szerződésekből folyó katonai kötelezettségek teljesítése.

(2) A fegyveres erők feladata továbbá a honvédelem szempontjából fontos létesítmények őrzése, közreműködés az állam belső rendjének fenntartásában és a légoltalom ellátásában, valamint segítségnyújtás elemi csapás és egyéb közveszély esetén.”

A törvény a Belügyminisztérium irányítása és szervezése körében határozta meg a légoltalmi tevékenységet. Ehhez a tevékenységhez a Légoltalom Országos Törzssparancsnoksága került felállításra, mely az államigazgatási szervei útján végezte a

egységek szakkiképzéséért, valamint a honvédség összes alakulatainak műszaki kiképzéséért; a honvédség műszaki eszközökkel és anyaggal való ellátásáért; az árvízvédelmi segélynyújtás megszervezéséért; az aknamentesítési munkálatok vezetéséért.

⁶ Székely Béla vörgy. vezérkari főnök jelentése Vas Zoltánnak a Néphadsereg árvízvédelmi munkálatokban való részvételéről. 1954. augusztus 3.

tevékenységet. A légoltalom államigazgatási szervei az egyes minisztériumokban (országos hatáskörű szerveknél) és a tanácsok végrehajtó bizottságainál működtek. Mindezek mellett a csoportosításnak megfelelően üzemekben és lakóházakban működtek légoltalmi szervezetek. A törvény a légoltalmi feladatok végrehajtására a honvédelmi és belügyi tárcákat jelölte ki.⁷ 1974-ben a minisztertanács kiadta a polgári védelemről szóló 2041/1974. (XII. 11.) határozatát,⁸ melyben a polgári védelem a honvédelmi szerves részeként került meghatározásra. A Minisztertanácsi határozat 2. pontja a polgári védelmet az alábbiakban fogalmazza meg:

„H. 2. A polgári védelem — a honvédelem részeként — az élet és az anyagi javak támadófegyverek hatásai elleni védelmét, valamint az elemi csapások, az ipari és egyéb katasztrófák elhárításában való közreműködést szolgáló intézkedések, továbbá az azok alapján állami, társadalmi és egyéni erővel megvalósuló védekezés rendszere.

H. 3. A polgári védelem célja: — egyrészt a lakosság és a polgári szervek felkészítése a támadófegyverek esetleges alkalmazásával előidézhető, illetve az elemi csapásokból, az ipari vagy egyéb katasztrófákból eredő károk megelőzésére, csökkentésére, felszámolására; — másrészt a támadófegyverek alkalmazását, illetőleg az elemi csapások vagy egyéb katasztrófák beálltát követően a mentési, mentesítési és egyéb halaszthatatlan feladatok (ideiglenes helyreállítás, stb.) végrehajtása a lakosság életének és az anyagi javaknak a megóvása, valamint a szervezett társadalmi és állami élet fenntartása érdekében.

⁷ 6/1964. (II. 21.) Korm. rendelet a polgári védelmi kötelezettség szabályozásáról; 4/1964. (X. 15.) HM rendelet a polgári védelmi kötelezettség szabályozásáról szóló 6/1964. (II. 21.) Korm. rendelet végrehajtásáról

⁸ A Honvédelmi Miniszter meghatározottak végrehajtására kiadta: a honvédelmi miniszter 4/1974. (XII. 11.) HM számú rendelete a polgári védelemről szóló 2041/1974. (XII. 11.) Mt. h. számú határozat végrehajtásáról

H. 4. A polgári védelem az ország államigazgatási és gazdasági szervezetéhez igazodik.

H. 5. A polgári védelmet alapvetően — a honvédelem rendszerében — a polgári, valamint a

fegyveres és rendészeti szervek rendeltetésszerű tevékenysége keretében, illetőleg azzal összehangoltan kell megszervezni és továbbfejleszteni.”

A természeti csapások és katasztrófák elhárításában a tűzoltóság is mint közreműködő szervezetek vettek részt. A tűzoltóságok kötelező létrehozásáról a tűzrendészet fejlesztéséről szóló 1936. évi X. törvény cikk rendelkezett, mely a háborúra való felkészülés jegyében született. Ebben a jogszabályban meghatározott településeken kellett létrehozni tűzoltóságokat.⁹ A tűzoltóságok szervezete a légítámadás elleni védelem rendszeréhez, feladataihoz igazodott. Mindemellett légítámadás veszélye esetén a tűzoltóságok ideiglenesen a légítámadást elhárító katonai parancsnok vezetése alatt álltak. „3. § (1) A tűzvédelmi szervezetek megállapításánál és az ilyen be rendezések létesítésénél a légítámadás ellen irányuló védelem követelményeire figyelemmel kell lenni.

(2) Légítámadás veszélye esetében a veszélyeztetett város, illetőleg község tűzrendészeti szervezete - a veszély tartama alatt - a légítámadás elhárítását irányító katonai parancsnok vezetése alatt áll.”

⁹ 1. § (1) A törvényhatósági jogú és a megyei városok hivatásos tűzoltóságot kötelesek fenntartani, amelynek élén törvényhatósági jogú városban a tűzoltó-főparancsnok, megyei városban a tűzoltóparancsnok áll. A főparancsnokot, illetőleg a parancsnokot és a hivatásos tűzoltóság tisztikarának tagjait a főispán, Budapest székesfővárosban a tűzoltó-főparancsnokot a főpolgármester a hivatásos tűzoltóság tisztikarának többi tagjait a polgármester nevezi ki. A kinevezéseknél az országos tűzrendészeti felügyelőt (5. § (1) bek.) meg kell hallgatni.

(2) Nagy- és kisközségekben a tűzoltóság szervezetét és a tűzoltói szolgálat ellátását a belügyminiszter a 10. § alapján kiadott rendeletben szabályozza.

A háborút követően átfogóan a tűzoltóságról és a tűzrendészettről szóló 1956. évi 13. törvényerejű rendelet az alábbiakban fogalmazta meg a tűzoltóság feladatrendszerét:

„1. § A tűzoltóság feladata, hogy megelőző és mentő szolgálattal védelmezze a tűzvésztől a Népköztársaság gazdaságát és intézményeit, valamint az állampolgárok életét és javait, továbbá egyéb káreseteknél a mentési munkálatokban közreműködjék.

2. § (1) A tűzoltási feladatokat az állami, az üzemi és községi hivatásos és önkéntes tűzoltóságok látják el.”

Az árterületi községekben működő tűzoltó egyesületek számára a kormány a tűzoltói feladatokon túl további feladatokat is meghatározott az elemi csapások elleni védekezéshez. Az árvíz- és belvízvédekezéssel kapcsolatosan a közerőre háruló munka megjavításáról szóló 1061/1957. (VI. 26.) Korm. határozat az ezen a területen lévő tűzoltó testületek számára kötelező feladatoként határozta meg az ár és belvizek elleni védekezésre beavatkozó brigád kialakítását.¹⁰

Ezt a törvényerejű rendeletet felváltó a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 1973. évi 13. törvényerejű rendelet mindamellett, hogy káreseteknél továbbra is közreműködőként határozta meg a tűzoltóságokat,¹¹ meghatározta, hogy mely eseteket sorolhatók ezen feladatok közé.

¹⁰ 1. Az árterületi községekben működő Községi Tűzoltótestületek (továbbiakban: Testület) tűzvédelmi feladatköre kiegészül a község által kiállított közerő brigádok árvíz- és belvízvédekezési munkájának - az árvédelmi szakasz vezetője irányítása mellett történő - közvetlen vezetésével. A tanács végrehajtó bizottsága - szükség esetén a tűzoltótestületi tagok létszámának megfelelő növelése útján - tartozik gondoskodni arról, hogy minden közerő brigádnak legyen önkéntes tűzoltótestületi tag vezetője.

¹¹ 4. § (1) A tűzoltóság szervei az állami, az önkéntes és a vállalati tűzoltóság.

(2) A tűzoltóság megelőző tűzvédelmi és tűzoltási tevékenységet végez, továbbá részt vesz a tüzesetek körülményeinek felderítésében, közreműködik az egyéb kárelhárításban.

„12. § A tűzoltóság tűzoltási és kárelhárítási feladata:

a) tüzesetnél a veszélyeztetett személyek mentése, az anyagi javak védelme, a tűz terjedésének megakadályozása, a tűz eloltása;

b) közvetlen tűz- vagy robbanásveszély esetén közreműködés a biztonsági intézkedések végrehajtásában;

c) ár- és belvíz, földrengés, földcsuszamlás által okozott károk elhárításában és a mentési munkálatokban közreműködés;

d) egyéb káreseteknél, ideértve a baleseteket is - ha azt életveszély elhárítása vagy a közrend, illetőleg a közbiztonság védelme szükségessé teszi -, segítség nyújtása.”

A tűzoltósági szervekként az állami tűzoltóságok mellett vállalati és önkéntes tűzoltóságok kerültek létesítésre, melyek az üzemek és egyéb létesítmények védelmét biztosították. Az önkéntes tűzoltóságok az adott tanács tűzvédelmi szerveiként funkcionáltak. Az önkéntes tűzoltó egyesületek egészítették ki a tűzvédelmi és kárelhárítási feladatokba bevonható tűzoltóságok rendszerét. Ezen szervezetek feladatai közé tartozott a kárelhárításban való részvétel is. Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet 2. § az állam és közbiztonság védelme feladatai között egyik feladatként az országos tűzvédelmet jelöli meg. A 17. tvr. 10. § viszont csak utal arra, hogy az országos tűzvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket más jogszabályok írják elő.

Összefoglalásként megállapítható, hogy ebben az időszakban nem alakult ki a katasztrófák, elemi csapások elleni védekezés egységes irányítási rendszere. A honvédelmi feladatokon belül törvényi szintű szabályozásban megjelent az elemi csapások elhárításánál való segítségnyújtás. Több szervezet (fegyveres erők, tűzoltóság, minisztérium, tanács, stb.) látott el a természeti csapások és egyéb emberi tevékenység miatt bekövetkező ipari balesetek elhárítása területén önálló feladatot, de sem az elemi csapások, sem katasztrófák elhárítás eseteire jogszabály nem határozott meg az irányításra és vezetésre állandó és egyértelmű struktúrát, szervezetet.

13. § (1) A tűzoltási és kárelhárítási feladatok ellátására az állami tűzoltóság készenléti szolgálatot tart.

A honvédség a honvédelmi igazgatási feladatokat, míg a tűzoltóságok a tűzvédelemmel kapcsolatos hatósági tevékenységet látták el. Ezek mellett megjelentek a polgári védelmi tevékenységhez kapcsolódó igazgatási feladatok.

3. 1976 – 2013. közötti időszak

A honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény a korábbi honvédelmi törvényhez képest számos új rendelkezést tartalmazott. Az 1960. évi I. törvényhez képest ez a törvény egyszerűsítéseket fogalmaz meg. Első ízben került törvényi szinten meghatározásra a honvédelem célja, feladata és irányításának rendje. A honvédelem irányítására vonatkozó fontosabb rendelkezések voltak:

- rendkívüli hatáskörrel felruházott Honvédelmi Tanács létrehozása és működése háború vagy az állam biztonságát súlyosan fenyegető veszély idején,

- az ország mozgósításának elrendelése és a mozgósítással kapcsolatos központi és területi feladatok meghatározása.

- a minisztereknek és az országos hatáskörű szervek vezetőinek, különösen a honvédelmi miniszternek honvédelmi igazgatási feladatai,

- a fővárosi és a megyei honvédelmi bizottságok, valamint *a fővárosi kerületi, városi és járási védelmi bizottságok feladatai.*

A honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény a fegyveres erők feladatai között megjeleníti a segítségnyújtást elemi csapás esetére.

„16. § (1) A fegyveres erők: a Magyar Néphadsereg és a Határőrség. A polgári védelem katonai állománya a Magyar Néphadsereghez tartozik.

(2) A fegyveres erők feladatai:

- a) a Magyar Népköztársaság területének, függetlenségének, szocialista állami, gazdasági és társadalmi rendjének, valamint békéjének védelme külső támadással szemben;*

- b) a Magyar Népköztársaság államhatárainak őrzése;*

- c) a nemzetközi szerződésekből folyó katonai kötelezettségek teljesítése;*

d) a honvédelem szempontjából fontos létesítmények őrzése és más hátszágvédelmi feladatok ellátása;

e) közreműködés az állam- és közbiztonság védelmében;

f) közreműködés a polgári védelem feladatainak ellátásában;

g) segítségnyújtás elemi csapás vagy egyéb közveszély esetén;

h) közreműködés a népgazdasági feladatok végrehajtásában, valamint

i) részvétel az ifjúság nevelésében.”

A törvény a honvédelmi miniszter irányítása alá helyezte a korábbi légoltalmat (polgári védelmet), s a törvény végrehajtására kiadott 6/1976. (III. 31.) Minisztertanácsi rendelet és az annak végrehajtását szabályozó 2/1976. (VI. 17.) számú Honvédelmi miniszteri rendelet határozta meg a részletszabályokat. A polgári védelmi kötelezettség a honvédelmi kötelezettség egyik formája. A törvény meghatározta a polgári védelem célját, s a személyes polgári védelmi kötelezettség terjedelmét és tartalmát, mely az elemi csapások megelőzését, felszámolását és a hatásaik csökkentését fogalmazta meg.¹² A törvény a katasztrófák felszámolásban való részvételt és a következmények felszámolásában (helyreállításban) való közreműködést általános szabályait írja elő, meghatározva a kerteteket. A korábbi törvényi szabályozástól eltérően törvény a fegyveres erők belföldi alkalmazása mellett megfogalmazta a rendkívüli intézkedések meghatározott körben – elemi csapás elhárítása esetére - történő belföldi alkalmazását.¹³ A polgári

¹² „47. § (1) A polgári védelmi kötelezettség célja: a lakosság felkészítése a támadóerőkre, elemi csapás és más rendkívüli esemény okozta károk megelőzésére, felszámolására és hatásuk csökkentésére, továbbá az ezekkel összefüggő mentési és mentesítési feladatok végrehajtása.”

¹³ 54. § (1) Háború idején a szükséghez képest el lehet rendelni a XVIII. és XIX. fejezetben meghatározott, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket.

(2) A háború idejére szóló egyes honvédelmi kötelezettségek, illetőleg rendkívüli intézkedések időlegesen elrendelhetők az állam biztonságát fenyegető veszély idején, továbbá akkor is, ha ez a közrend és közbiztonság védelme vagy elemi csapás elhárítása, illetőleg következményeinek csökkentése érdekében szükséges.

védelem egyik céljaként a katasztrófák elleni védekezés került meghatározásra, míg a fegyveres erőket alapfeladatuk körében csak segítségnyújtás terhelte. A polgári védelem katonai állománya a Magyar Néphadsereghez tartozott. A polgári védelmi szolgálat a lakosság aktív bevonásával szervezte és irányította a katasztrófák elleni védekezést. Ez a feladatszoport mind a mai napig szerves részét képezi a katasztrófák elleni védekezésnek. Összességében kimondható, hogy e törvény megalapozta a katasztrófák elleni védekezés egységes irányítását. A polgári védelmi tevékenység fejlesztésére, korszerűsítésére a polgári védelmi szervezetek korszerűsítéséről szóló 9/1976. sz. HM utasítás kerül kiadásra, mely 7. pontja meghatározza az elemi csapások, katasztrófák elleni védekezésre vonatkozó fejlesztési szempontokat.¹⁴ A polgári védelmi tevékenység és ezzel a „katasztrófák elleni védekezés” szakmai keretét a Honvédelmi tárca adta meg. Magyarország katasztrófaveszélyeztetettségét tekintve a leggyakrabban az árvizek elleni védekezés jelent meg feladatként. A katonaság ilyen irányú tevékenységbe való bevonásának alapjait a honvédelmi miniszter és a környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszter 48/1988. HM—KVM együttes utasítása a Honvédelmi Minisztérium és a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium árvízvédekezésben való együttműködéséről szabályozta. A részletszabályokat a Magyar Néphadsereg vezérkari főnökének 23/1988. intézkedése a katonai árvízvédelem megszervezéséről határozta meg a honvédség részére.

Az 1980-as évektől a nemzetközi helyzet változását követve változott a honvédség feladatrendszere, s ennek keretén belül a honvédségi polgári védelem tartalma is. Az 1989 -90-es társadalmi változásokkal párhuzamosan a honvédelem intézményrendszerében is - ezen belül elsősorban a hadseregben - alapvető változtatásokra

¹⁴ 7. A polgári védelmi szervezetek korszerűsítésének eredményeként el kell érni, hogy a szervezetek – béke idején elemi csapások, ipari és egyéb katasztrófák esetén, valamint háború idején bonyolult körülmények között – szervezetüknél és felszereltségüknél fogva alkalmasak legyenek a mentés, mentesítés érdekében szükséges feladatok ellátására.

került sor, amelyek többsége az 1976. évi I. törvény módosítását is igényelte.

Az 1989. október 22-ig hatályos alkotmányunk nem adta meg teljes egészében az alkotmányos keretet a katasztrófák elleni védekezéshez. Az 1989. október 23-tól az 1989. évi. XXXI. törvény iktatta be az alkotmány új tartalmú 35. § -t, mely a veszélyhelyzet fogalmát tartalmazta, s az ebben az időszakban bevezethető intézkedéseket. Ezzel a katasztrófák elleni védekezés új időszaka kezdődött meg azáltal, hogy a katonai, háborús intézkedések köréből kivételre került a katasztrófák kezelése. Magyarország Alaptörvénye „*A különleges jogrend*” alatt az 53. cikkében önállóan a katonai tevékenységtől elkülönülten szabályozza a veszélyhelyzetek idejére szóló szabályozás alkotmányos keretét.

A polgári védelem feladatrendszerét szabályozó jogszabályok egyik alapját képező, - az 1989. évi 20. törvényerejű rendelettel kihirdetett - 1949. évi Genfi Egyezmények Kiegészítő I., II. Jegyzőkönyve¹⁵ (a továbbiakban jegyzőkönyv), továbbá a Magyar Köztársaság honvédelmi alapelveiről szóló 27/1993. (IV. 23.) OGY határozatban foglalt új védelmi koncepció, illetőleg a közigazgatásban és a gazdaságban beállt változások szükségessé tették a polgári védelem jogszabályi háttérének megújítását. A jegyzőkönyv polgári védelmi feladatként az alábbiakat fogalmazza meg:

a) „polgári védelem” alatt az alább említett emberbaráti feladatok mindegyikének, vagy némelyikének az ellátása értendő, amelyek a polgári lakosságnak az ellenségeskedések, vagy katasztrófák veszélyeitől való védelmezésére és közvetlen következményeitől való megóvására, valamint életben maradása feltételeinek biztosítására irányulnak. Ezek a feladatok a következők:

¹⁵ „Az 1949. Augusztus 12-én kötött Genfi Egyezményeket kiegészítő és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről szóló jegyzőkönyv” (I. Jegyzőkönyv) 61. cikkében kerültek meghatározásra a polgári védelemhez tartozó fogalmak. A jegyzőkönyvet 1977. június 08-án írták alá és 1978. december 07-én lépett hatályba. Magyarország vonatkozásában 1989. október 12-én lépett hatályba.

- (i) figyelmeztetés*
- (ii) kiürítés*
- (iii) óvóhelyek kezelése*
- (iv) elsötétítési rendszabályok bevezetése*
- (v) mentés*
- (vi) orvosi ellátás, az elsősegélynyújtást és a lelki gondozást is ideértve*
- (vii) tűzoltás*
- (viii) a veszélyeztetett területek felmérése és megjelölése*
- (ix) fertőtlenítés és hasonló óvintézkedések*
- (x) szükségelszállásolás és ellátás*
- (xi) szükségintézkedések az ellenséges csapás vagy katasztrófa által sújtott területek rendjének helyreállítására és fenntartására;*
- (xii) a létfontosságú közművek sürgős megjavítása*
- (xiii) a halottak sürgős eltávolítása*
- (xiv) közreműködés a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen létesítmények megmentésében*
- (xv) a fenti feladatok végrehajtásához szükséges egyéb tevékenység, ideértve többek között a tervezést és szervezést is”*

A jegyzőkönyv a megváltozott nemzetközi helyzethez igazította a polgári védelmi feladatokat, s ebben már a háború és a harci cselekmények mellett a természet és az ember által okozott katasztrófák elhárításában való részvételt is a feladatok közé sorolta. A polgári védelem ezen irányú tevékenységében is megjelenik az egységes tervezési és szervezési feladatok rendszere.

A Kormányzat döntése alapján a polgári védelem feladata és szervezete 1990-ben a Honvédelmi Minisztériumtól átkerült a Belügyminisztérium irányítása alá. Ebben az időszakban több, a polgári védelemről szóló 15/1992. (I. 27.) Korm. rendelet és ennek végrehajtásáról rendelkező BM rendelet, a tűzvédelem és a polgári védelem központi irányításáról rendelkező 85/1993. (VI. 1.) Korm. rendelet esetében az Alkotmánybíróság alkotmányellenességet

állapított meg,¹⁶s időt adott a jogalkotóknak az alkotmányellenes állapot megszüntetésére. 1996-ra a korábbi alkotmányos kifogás alá eső tűzoltósági és polgári védelmi szervezetek összevonása helyett a tűzoltóság és a polgári védelem is önálló törvényi szabályozás alanyává vált.

A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény alapján a fegyveres erők részt vesznek a nemzetközi szerződésekben foglalt katonai szerződések teljesítésében, a polgári védelmi és a katasztrófa-elhárítási feladatok ellátásban. Úgyszintén feladatukat képezi „nem katonai jellegű” tevékenység elvégzése (humanitárius segítségnyújtás, térítés ellenében közreműködés). A törvény 22. § (1) bekezdés h) pontja az alábbiakban határozta meg a fegyveres erők¹⁷ katasztrófavédelmi feladatait:

„h) segítségnyújtás elemi csapás, ipari szerencsétlenség, illetőleg közveszély vagy közérdekű üzem működésének megzavarása, vagy jelentős méretű egyéb katasztrófa esetén;”

A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről szóló 1994. évi I. törvényben előírt jogharmonizációs kötelezettség is szerepet játszott a katasztrófavédelmet érintő jogszabályok módosításában. A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvény a tűzoltóságok számára az elsődleges beavatkozási kötelezettséget határozott meg. A tűzoltási és műszaki mentési feladatok a tűzoltóságokkal rendelkező önkormányzatok számára közszolgáltatási kötelezettségként került definiálásra.

1996-ban megszületett polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény. A törvény pontosítja és megtölti tartalommal az Alkotmány 19. § (3) bekezdés i) pontjában szabályozott

¹⁶ 18/1995. (III. 28.) AB határozat

¹⁷ A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításáról szóló 2007. évi XC. törvény megszüntette az önálló határőrséget, s általános jogutódjaként a Rendőrséget jelölte ki.

veszélyhelyzet általános rendelkezését. A törvény 2. § (2) bekezdése megfogalmazza a katasztrófa körébe tartozó eseményeket. A törvény meghatározta a katasztrófa fogalmát is.

„2. § (1) f) katasztrófa: olyan történés, amely számos ember életét vagy egészségét, a lakosság jelentős dologi értékeit, alapvető ellátását, avagy a környezetet veszélyezteti vagy károsítja olyan mértékben, hogy elhárítására és leküzdésére hatóságok, intézmények és szervezetek együttműködése szükséges;

A törvény a hatályos honvédelmi törvényt is figyelembe véve átfogóan szabályozza a polgári védelmi területet, a hivatásos polgári védelmi szervezeteket is. A polgári védelmi kötelezettség vonatkozásában mind ez a törvény, mind a honvédelemről szóló törvény párhuzamos rendelkezéseket tartalmaz. A polgári védelmi törvény a 2. § -ban a polgári védelmi kötelezettséget a törvény hatálya alatti körben határozza meg, a honvédelmi kötelezettség részeként. A párhuzamos szabályozás végig megfigyelhető a polgári védelemről szóló törvényben. A törvény a polgári védelmi kötelezettség vonatkozásában megismétli a honvédelmi törvény 132. § (3) bekezdésében előírt korhatárokat. A 132. § (1) bekezdése ugyanakkor csak a háború és a rendkívüli állapot idejére fogalmaz meg polgári védelmi kötelezettséget a jegyzőkönyv VI. fejezet polgári védelem alatti cím alapján.

A NATO -hoz való csatlakozás nagy hatással volt a katasztrófavédelmi tevékenységre is, mivel ezen a szervezeten belül a háborús és a nem háborús műveletek elválnak egymástól.

A válságreagáló műveletek fegyver nélküli műveletei közé tartozik a katasztrófa-elhárítás. A NATO Polgári Veszélyhelyzetkezelése nem katonai tevékenységek körébe tartozik, de mégis szükség van arra, hogy egy egységes „szervezeten” belül legyen nem katonai támogatásra is lehetőség, felhasználva a katonai, logisztikai és egyéb szervezési, tervezési potenciált. A honvédség a NATO fegyveres (béke támogató) műveletek és a nem fegyveres (humanitárius) műveleteiben vesz részt. A NATO Polgári Veszélyhelyzeti Kezelési tevékenységében a polgári veszélyhelyzet tervezés NATO Miniszteri Irányelvekből származó nemzeti

feladatokról szóló 2010/2002. (I. 25.) Korm. határozat alapján a belügyminisztérium vesz részt.¹⁸ A 2002-ben elkészített, majd az ezt követően elkészített második védelmi felülvizsgálat elemzésére is támaszkodva a védelmi terület vezetése 14 pontban határozta meg a magyar honvédség fejlesztését, melyben a katasztrófavédelmi feladatokhoz való hozzájárulást is megfogalmazta.¹⁹ 2004-ben ismételten új honvédelmi törvény került kiadásra.

1999-ben a katasztrófák elleni védekezés szabályozására megszületett egy önálló törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szembeni 1999. évi LXXIV. törvény (a továbbiakban: 1999. évi LXXIV. törvény) kerül kiadásra megfogalmazva a katasztrófák elleni védekezést, mint egységes állami feladatot. A feladat végrehajtásba többek között a honvédség, a hivatásos önkormányzati tűzoltóság, a polgári védelmi szervezetek és a hivatásos katasztrófavédelmi szervezetek kerültek bevonásra. A kötelezettségeiket a polgári védelmi kötelezettség alapján látták el. Az 1999. évi LXXIV. törvény a SEVESO irányelvek hazai alkalmazását is szabályozta, s ezzel megteremtette a későbbi iparbiztonsági szakterület kialakítását. A katasztrófák elleni védekezés jogi alapjait szolgáló, a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény, a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény, valamint a tűz elleni védekezéssel szembeni, a műszaki mentéssel szembeni és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvény rendelkezéseit a törvény csak a feltétlenül szükséges mértékben változtatta meg.

A honvédelemről és a Magyar honvédségről szóló 2004. évi. CV. törvény 32.§ (1), (2) és (4) bekezdései az alábbiakban

¹⁸ Ezt a jogosítvány megjelenik a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény, valamint a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról szóló a 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet előírásaiban.

¹⁹ Szenes Zoltán: *Magyar haderő-átalakítás a NATO-tagság idején* 33. o. (<http://www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=233> - NB03_bel.qxd letöltve: 2013. július 13.)

fogalmazták meg a polgári védelmi kötelezettséget és a polgári védelem célját:

„32. § (1) A Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárokat polgári védelmi kötelezettség terheli.

(2) A polgári védelmi kötelezettség célja fegyveres összeütközés vagy annak veszélye és katasztrófavédelem esetén a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint az állampolgárok felkészítése azok hatásának leküzdésére és a túlélés feltételeinek megteremtésére.

(4) A polgári védelmi kötelezettség részletes szabályait külön törvény állapítja meg.”

A törvény továbbra is a polgári védelmi kötelezettségek körében tárgyalja a katasztrófavédelemmel kapcsolatos kötelezettségeket. Az 1999. évi LXXIV. törvény alapján a honvédség erőinek és eszközeinek országos katasztrófavédelmi rendszerben való részvételét a honvédelmi ágazat katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól szóló 25/2000. (IX. 22.) HM rendelet szabályozta, melyet 2005-ben felváltott a honvédelmi ágazat katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól szóló 23/2005. (VI. 16.) HM rendelet, mely a mai napig átfogóan szabályozza az ágazat és ezen belül a honvédség feladatait. A rendeletek alapján az ágazaton belül megalakult a Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszer (HKR), mely elemeinek aktivizálására meghatározott kormányzati szervek döntése és egyéb a védekezésben résztvevő szervek kérésére kerülhet sor. A HKR kijelölt elemei közreműködnek a katasztrófák károsító hatásai elleni védekezés minden időszakában, melyek a katasztrófák bekövetkezésekor, vagy kialakulásuk veszélye esetén kerülnek aktivizálásra. A HKR elemei:

- a Védelmi- és Közigazgatási Csoport,
- a Katasztrófavédelmi Operatív Törzs,
- a Katasztrófavédelmi Operatív Csoportok,
- a végrehajtó erők,
- az Ágazati Információs Központ,
- az MH Járványügyi Védekezési Csoport.

A HKR Szervezeti és Működési Szabályzata a 28/2012. (IV. 21.) HM utasítással került kiadásra, mely még a mai napig is hatályban van.

Magyarország Alaptörvénye hozta változások alapján is 2011-ben kiadásra került a honvédelemről és a magyar honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 11. §²⁰ szabályozza a polgári védelmi kötelezettség kérdéskörét. A törvényben a honvédelmi érdekű polgári védelmi kötelezettség célja konkretizálásra került azzal, hogy a katasztrófavédelmi célú polgári védelmi kötelezettséget külön törvény szabályozza. Így a korábbi honvédelemről szóló törvényekkel szemben ez a törvény elválasztja egymástól a két kötelezettséget elkerülve ezzel az átfedéseket. A törvény 11. § (3) bekezdése meghatározza a fegyveres összetűzések esetén végrehajtandó feladatokat.

„(3) A fegyveres összeütközések időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladatok:

- a) riasztás,*
- b) kiürítés és befogadás,*
- c) óvóhelyek létesítése, fenntartása, működtetése,*
- d) elsötétítési rendszabályok kidolgozása, alkalmazása,*
- e) a lakosság és a lakosság ellátásához szükséges nemzetgazdasági javak mentése,*
- f) elsősegélynyújtás, lelki gondozás,*
- g) tűzoltás,*
- h) a veszélyes területek felderítése és megjelölése,*

²⁰ 11. § (1) A polgári védelmi kötelezettség alapján létrehozott polgári védelmi szervezetek humanitárius feladatokat látnak el, fegyveres vagy súlyos erőszakos cselekmények elhárítására nem használhatók fel.

(2) A fegyveres összeütközés miatt szükséges polgári védelmi feladatok ellátásának célja a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint az állampolgárok felkészítése azok hatásának leküzdésére és a túlélés feltételeinek megteremtésére.

i) vegyi- és sugármentesítés, fertőtlenítés és hasonló óvintézkedések,

j) szükségelszállásolás és ellátás,

k) szükségintézkedések a hadműveletek által sújtott területek rendjének helyreállítására és fenntartására,

l) a létfontosságú közművek működési feltételeinek gyors helyreállítása,

m) a halottakkal kapcsolatos halaszthatatlan járvány- és közegészségügyi, továbbá kegyeleti és egyéb adminisztrációs feladatok ellátása,

n) közreműködés a lakosság túléléséhez szükséges nélkülözhetetlen létesítmények működőképességének fenntartásában,

o) a fenti feladatok végrehajtásához szükséges további kiegészítő tevékenységek, ideértve többek között a tervezést és szervezést.”

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (a továbbiakban: Kat.) az alábbi négy átfogó terület szabályozásával biztosítja a katasztrófák elleni védelemben az állam szerepének növekedését:

- A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védelem erősítése.

- A lakosságvédelem erősítése.

- A polgári védelemszerepének erősítése, a polgári védelmi szervezetek alkalmazásának fejlesztése.

- A katasztrófák elleni védekezés hatékonyabbá tétele és a finanszírozása.

A Kat. 2012. január 01-vel létrehozta és kialakította a katasztrófák elleni védekezés egységes irányítású integrált rendszerét, melynek egyik elemét képezi a nem fegyveres összetűzésekhez kapcsolódó polgári védelmi feladatrendszer. A tűzvédelmi, iparbiztonsági és a polgári védelmi feladatok képezik az egységes katasztrófavédelmi rendszert. A Kat. 52. § - 72. § szabályozza a nem fegyveres összetűzésekhez kapcsolódó a katasztrófák elhárításában megjelenő polgári védelmi feladatokat, s

ezek irányítását, polgári védelmi kötelezettséget, a résztvevő szervezeteket. E feladatokba a köteles és önkéntes polgári védelmi szervezetek kerülnek bevonásra. Az önkéntes tűzoltói tevékenység hosszú ideje szerves része az ország tűzvédelmének és ezáltal a katasztrófák elleni küzdelemnek. A mozgalom megújítása és feladatrendszerének átalakítása jelenleg folyamatban van. A Kat. által kialakított új rendszerben az igazgatási feladatok is egy egységes rendszert képeznek a korábbi egyes szakterületek elkülönült rendszeréhez képest.

Mind a Kat., mind a honvédelmi törvény részfeladatok végrehajtását, közreműködést határoz meg a rendvédelmi szervek és a Honvédség számára.

A tűzoltóságok és a Magyar Honvédség tűzvédelmi szervezetei együttműködésében is változás következett be 2012-ben. A tűzoltóságok és a Magyar Honvédség tűzvédelmi szerveinek együttműködési rendjéről, valamint egyes tűzvédelmi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 67/2012. (XII. 14.) BM rendelet jogszabályi szinten szabályozza a korábban együttműködési megállapodások keretei közötti történ szabályozásokat. Mind a tűzvédelemről, mind a katasztrófák elleni védekezésről szóló törvények hatálya alól kivételre kerültek a honvédelmi létesítmények, eszközök, stb. 2012-ben kiadott BM rendelet tűzvédelem területén meghatározza az egyes szervezetek közötti együttműködési megállapodás általános és egyedi kereteit, valamint a tűzoltási és műszaki mentési tervezéssel kapcsolatos feladatokat.

A lakosság védelmét szolgálja a kritikus infrastruktúrák védelme,²¹ mely a katasztrófavédelem feladatkörében is megjelenik.

²¹ A kritikus infrastruktúra fogalmát a Tanács 2008/114/EK irányelve (2008. december 8.) „az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről 2. cikke az alábbiakban fogalmazza meg: "kritikus infrastruktúra": a tagállamokban található azon eszközök, rendszerek vagy ezek részei, amelyek elengedhetetlenek a létfontosságú társadalmi feladatok ellátásához, az egészségügyhöz, a biztonsághoz, az emberek gazdasági és szociális jólétéhez, valamint amelyek megzavarása vagy megsemmisítése e feladatok

Ez a kritikus infrastruktúra védelme elsőként a Jegyzőkönyvben jelent meg „*A polgári lakosság létfenntartásához nélkülözhetetlen javak védelme*”-ről szóló 54. Cikk és a „*Veszélyes erőket tartalmazó létesítmények védelme*”-ről szóló 56. Cikk rendelkezései között. Így ez a védelmi feladat továbbra is megtartja kettős jellegét. Egyrészt a Honvédség keretében megvalósuló, másrészt a katasztrófavédelem keretében megvalósuló polgári védelmi feladatok között jelenik meg más tartalommal a kritikus infrastruktúra védelmének kérdése. A katasztrófavédelem keretén belül elsősorban a megelőzési feladatok, míg a honvédelem keretében a helyreállítási és működőképesség fenntartásában való tevékenység az elsődleges szempont. A kritikus infrastruktúrák védelme minden érintett szervezet, vállalkozás, intézmény, stb. feladata, mely általános kötelezettség a lakosság folyamatos ellátásnak biztosítása érdekében. A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény újabb elemet vont be a katasztrófavédelmi igazgatás hatókörébe. A kritikus infrastruktúrák védelmére három cél került kijelölésre: megelőzés és védelem, felkészülés és jelzés, valamint üzemfolytonosság és ellenálló képesség.

A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény feladatokat határozott meg a kritikus infrastruktúrák védelmével, ellenőrzésével kapcsolatosan. A létfontosságú rendszerek tekintetében a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve az ellenőrzések koordinálója, s emellett önálló ellenőrzési jogosultsággal is rendelkezik. A törvény végrehajtására kiadott a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról szóló 65/2013. (III. 8) kormányrendelet értelmében az ellenőrzésben résztvevő szervezetek az ellenőrzéseikkel kapcsolatos eredményekről információ adási kötelezettséggel bírnak

folyamatos ellátásának hiánya miatt jelentős következményekkel járna valamely tagállamban;

a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve részére. A kritikus infrastruktúra védelme a katasztrófavédelem polgári védelmi feladatai között is megjelenik a lakosság ellátása biztosításának védelme körében, s megjelenik önálló feladatként is.

A lakosság közszolgáltatás igénybevételének biztosítása is megjelent a Kat. hatályba lépését követően. A kéményseprő szolgáltatás egyrészt tűzvédelemmel összefüggő feladat, másrészt életvédelmi és biztonsági kérdés.

A szemétszállítási szolgáltatás átmeneti biztosításához kapcsolódó hatósági feladat végzése is szerves része a lakosság ellátásának. A lakosság életkörülményeinek biztosítása, valamint a járványveszély megelőzése is indokolja e feladat telepítését.

A hivatásos katasztrófavédelmi szervezet jelentős új jogosítványt kapott a *supervisori* feladatkört. A *supervisori* feladat összetett tevékenység, mely felelősséget is jelent. A *supervisori* jogkör többek között az ellenőrzések koordinálást, ellenőrzések végrehajtását, nyilvántartások vezetését, ellenőrzésekre kötelezést, stb. jelent.

Összefoglalásként megállapítható, hogy az 1970-es évektől kezdődően mind a világban, mind hazánkban igen nagy változások következtek be. A katonai doktrinák változása, a Genfi egyezmények tartamának módosulásai, a NATO-hoz való csatlakozás hazánkban is módosította a polgári védelem és ennek szeletét képező természeti és ember által okozott katasztrófák elleni védekezést. 2011-et követően törvényi szinten is elvált egymástól a fegyveres összeütközések, valamint az egyéb más események elhárítása polgári védelmi szervezete, feladata és ezáltal az igazgatási feladatok is. A honvédség a megváltozott szerkezetét és feladatait is figyelembe véve alakította ki a saját katasztrófák elleni védekezés rendszerét. A honvédség továbbra is a katonai igazgatási feladatokat látta, s látja el, melyet jelenleg a honvédségi adatkezelésről, az egyes honvédelmi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos katonai igazgatási feladatokról szóló 2013. évi XCVII. törvény szabályoz. 2000. január 01-től két lépcsőben kialakult az egységes katasztrófák elleni védekezés irányítási rendszere.

4. Önkormányzatok, védelmi bizottságok a katasztrófák elleni védekezés irányításában

A természeti csapások és az emberek munkájához, tevékenységéhez köthető balesetek megelőzésében, felszámolásában mindig is részt vett az érintett közösség. A katasztrófákon belül az emberi tevékenységhez köthető balesetek megelőzésében igazából a városok megjelenése és ezek önálló igazgatása, valamint a céhek tették meg az első lépéseket. A nagyipari termelés kialakulása és egyre nagyobb mértékű térnyerése is egyre inkább megkövetelte az állam erőteljesebb szabályozási beavatkozását a megelőzési és védekezési tevékenységekbe. A megelőzés szabályozása egyre inkább központi feladattá vált, míg a védekezésben való részvétel az adott település, közösség feladatrendszeri között megmaradt, hol kiegészítve az állami feladatokat, hol teljes egészében önálló feladatként hárult a közösségre. Egy település, törvényi felhatalmazottságának függvényében szabályozta és szabályozza a katasztrófák elleni védekezés területét. A közrend biztosítása mellett a tűzvédelem kérdése az az, amelyet talán a legkorábban szabályoztak a települések, közösségek. A tűzvédelem területén mind a megelőzési, mind a tűzoltási feladatokat szabályozták az egyes települések, és így a mai értelemben véve a terület komplex szabályozását valósították meg. Az egyes katasztrófák elleni védekezés más és más irányítást, felszerelést, módszereket, stb. követel meg. Az önkormányzatok testületek, s a döntési mechanizmusukban a kollektivitás jelenik meg. Ezzel ellentétben a bekövetkezett katasztrófák elleni védekezés irányítása egyszemélyes vezetést igényel, amely döntésekhez természetesen előzetes információk, javaslatok, stb. szükségeltetik, melyeket testület is hozhat.

A községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. törvénycikk 22. § g) pontja a községek jogai és teendői közé a tűz ügyek kezelését is beemeli.²² Ez a jogosultság a tűzvédelmi szabályok

²² 22. § A község:

a) saját belügyeiben határoz és szabályrendeleteket (statutumokat) alkot;

meghozatalát, azok betartatását és magát a tűzoltási feladatok megszervezését is jelentette. A tűzoltási feladatokat az önkéntesség elve alapján létrehozott tűzoltó egyletek (egyesületek) látták el. Ezek az egyesületek nemcsak a tűz oltásában vettek részt, hanem egyéb katasztrófák elhárításában is részt vállaltak. (A törvénycikkben meghatározott község alatt a várost, nagyközséget, kisközséget kell érteni.) Egyes meghatározott közigazgatási egységek, városok, települések törvényhatósági jogosultságokkal rendelkeztek,²³s mint önkormányzatok a „katasztrófák” elleni védekezésre is hozhattak önálló rendelkezéseket.

A községekről szóló 1886. évi XXII. törvénycikk 21. § g) pontja szó szerint megismétli az 1871. évi XVIII. törvénycikk 22. § g) pontját, s így a korábban megjelölt feladatokban nem történt változás. A települések életében az 1930-as években a háborúra való készülés jegyében kiadott törvények hoztak jelentős változást. A légvédelemről szóló 1935. évi XII. törvénycikk megszabta, hogy mely településeken milyen vagyontárgyakat és milyen légvédelmi eszközökkel és berendezésekkel kell ellátni. Természetesen ehhez hozzá tartozott a megfelelő kiképzett személyzet biztosítása, mely az állampolgárok személyes szolgálatteljesítési kötelezettségén alapult. A tűzrendészet fejlesztéséről szóló 1936. évi X. törvénycikk a törvényhatósági jogú és a megyei városok számára hivatásos tűzoltóság fenntartását tették kötelezővé, s a további települések esetében a tűzoltói szolgálattal kapcsolatos kötelezettségeket belügyminiszteri ren-

b) határozatait és szabályrendeleteit saját választott előljárói és közegei által hajtja végre;

c) rendelkezik a község vagyona fölött;

d) községi adót vet ki és hajt be;

e) gondoskodik a tisztán községi utakról és egyéb közlekedési eszközökről;

f) hasonlóan gondoskodik a községi iskolákról és más rokon intézetekről;

g) kezeli a tűz és közrendőrséget s a szegényügyet;

h) gyakorolja mindazon jogokat és teljesíti mindazon kötelezéseket, melyek a községeket törvény szerint megilletik.

²³ a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi XLII. törvénycikk, a törvényhatóságokról szóló 1886. évi XXI. törvénycikk

delet írta elő. A törvényhatóságok felhatalmazást kaptak arra nézve, hogy a területükön lévő nagy ipari és mezőgazdasági üzemekben tűzoltóság felállítását, illetve tűzoltó berendezés létesítését írják elő. A honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk a települések számára kötelezettségeket fogalmazott meg a légvédelem területén, s a minisztérium közigazgatási szervezetmódosítási jogosultságot kapott, mellyel többek közt az önkormányzati hatóságok testületi szervei tevékenységét függeszthette fel²⁴. A településeknek légvédelmi tervet kellett készíteniük és gondoskodni a védelmi szervezet felállításáról. A II. világháborút követően kialakításra kerülő önkormányzatokat (tanácsokat) a Magyar Népköztársaság Alkotmánya az államhatalom helyi szerveiként határozta meg.²⁵ A helyi tanácsokról szóló 1950. évi. I. törvény 27. § tartalmaz utalást a tanács által végrehajtandó katasztrófavédelmi feladatokra. A törvény 27. § 4. pontja az állami rend és a közvagyon védelmének elősegítését fogalmazza meg. Ez igen tágan értelmezhető rendelkezés. Nem szabad elfelejteni, hogy ebben az időben a közrend, közbiztonság védelme teljes egészében központi irányítás alatt állt, s így a tanácsok csak végrehajtó szerepet tölthettek be ezen a területen. Hazánkban bekövetkezett társadalmi változások következtében a tanácsokról szóló 1954. évi X. törvény került kiadásra. A módosítás következtében a védelem területén a tanácsok feladatai bővültek, s ezt a törvény a 6. § (3) bekezdés d) pontjában az alábbiakban fogalmazza meg: *„közreműködik az állami és társadalmi rend biztosításában, az ország védelmi képességének fejlesztésében és megszilárdításában;”*

A módosítás azonban nem biztosított lehetőséget a tanácsok számára a katasztrófavédelem területén önálló szabályozásra. A tűzoltóságról és a tűzrendészetről szóló 1956. évi 13. törvényerejű rendelet szabályozta, hogy mely településen kell létrehozni állami tűzoltóságot, s a községeket önkéntes tűzoltóság létrehozási kötelezettség terhelte. A tvr. a tanácsok számára tűzrendészeti és tűzoltási feladatokat határozott meg az alábbiak szerint:

²⁴ 1939. II. törvénycikk a honvédelemről 142. §

²⁵ 1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmánya 29. § - 25. §.

„16. § (1) A tanácsok tűzrendészeti feladatai:

a) gondoskodnak működési területükön a tűzrendészet fejlesztéséről,

b) megszervezik az önkéntes tűzoltóságot és biztosítják működésének feltételeit.

(2) A tanácsok az előző bekezdésben meghatározott feladataikat az illetékes tűzrendészeti hatósággal egyetértésben látják el.”

A tanácsok által megalapított önkéntes tűzoltóság a tanács tűzvédelmi szerveként funkcionált, mely tevékenység kereteit alapszabályban rögzítették.

A tanácsokról szóló 1971. évi I. törvény (a továbbiakban: tanács törvény) szélesítette a tanácsok feladatait a védelem területén. A törvény 9. § (1) bekezdés d) pontja szerint: *biztosítja az államigazgatási feladatok végrehajtását; közreműködik az állami és társadalmi rend biztosításában; részt vesz a honvédelmi feladatok ellátásában*

A tanács törvényen kívül tanácsok számra feladatokat jogszabályokon kívül a hierarchia szerinti felsőbb szervezetek írhattak elő. A tanácsok irányítását a Minisztertanácsi Hivatal végezte. A miniszter és az országos hatáskörű szerv vezetője figyelemmel kísérte és segítette a tanácsok munkáját, míg a szakmai tevékenységet irányította.

A tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 1973. évi 13. törvényerejű rendelet az állami tűzoltóságokat a tanácsok intézményeként határozta meg. Így egy olyan szervezet birtokába kerültek a tanácsok, melyek a katasztrófák elhárítására jött létre. Természetesen annak csak az egyik fajtája elleni teljes körű védekezést biztosította (megelőzés – hatósági, szakhatósági feladatok -, védekezés és a tűzvizsgálat). Azonban a katasztrófák teljes körű irányítását nem tudta ellátni. A tanács törvény és a honvédelemről szóló 1976. évi IV. törvény egyértelműen megteremtette a feltételét, lehetőségét annak, hogy egy adott közigazgatási területen bekövetkezett katasztrófahelyzet felszámolására egységes irányítása kerüljön kialakításra. A tanácsok meghatározott honvédelmi igazgatási feladatot láttak el az 1976. évi IV. törvény, valamint a végrehajtására kiadott minisztertanácsi és honvédelmi rendelet

alapján.²⁶ A tanácsokra háruló honvédelmi feladatok között megjelent a lakosság védelmének és ellátásának végrehajtása. Ezek a feladatok megjelennek a katasztrófák elhárítása során is. Így a tanácsoknak elég volt a honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeiknek eleget tenni. A tanácsok viszont katasztrófák esetén nem adhattak utasításokat a többi államigazgatási szervezetnek, a fegyveres erőknek és szervezeteknek. 1976. évi IV. törvény 12. § szabályozta²⁷ a honvédelmi bizottságok jogállását, s a szervezetére vonatkozó szabályozást a Minisztertanács Honvédelmi Bizottsága hatáskörébe adta. A honvédelmi bizottságok a honvédelmi felkészüléssel kapcsolatos feladatokat látták el. A megyei, fővárosi honvédelmi bizottságok a Minisztertanács Honvédelmi Bizottságának területi szervei voltak. A törvény meghatározta, hogy a felkészülés időszakában a fővárosi és a megyei honvédelmi bizottságok a Minisztertanács Honvédelmi Bizottsága területi szerveiként, háború idején pedig a Honvédelmi Tanács szerveiként működnek. Ellátják a Minisztertanács Honvédelmi Bizottsága vagy a Honvédelmi Tanács által megállapított feladatokat. A fővárosi, megyei honvédelmi tanácsok szervezetét, a Minisztertanács Honvédelmi Bizottsága határozta meg, s nevezte ki az elnökét, a tagjait és a titkárát. A honvédelmi feladatok helyi végrehajtására a fővárosi kerületekben, a városokban és a járásokban

²⁶ 6/1976. (III. 31.) MT rendelet a honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény végrehajtásáról, 2/1976. (VI. 17.) HM rendelet a honvédelemről szóló törvény végrehajtására kiadott 6/1976. (III. 31.) MT rendelet végrehajtásáról

²⁷ 12. § (1) A fővárosi, megyei honvédelmi bizottságok a Minisztertanács Honvédelmi Bizottságának területi szervei. Illetékességi területükön ellátják a honvédelmi felkészüléssel kapcsolatban a Minisztertanács Honvédelmi Bizottsága által megállapított feladatokat.

(2) Háború idején a fővárosi, megyei honvédelmi bizottság a Honvédelmi Tanács területi szerveiként működik.

(3) A honvédelmi feladatok helyi végrehajtására a fővárosi honvédelmi bizottság fővárosi kerületi, a megyei honvédelmi bizottság városi, megyei, városi és járási védelmi bizottságokat hoz létre.

a fővárosi, illetőleg a megyei honvédelmi bizottság védelmi bizottságokat hoztak létre. Az 1976. évi IV. törvény nem tette kötelezővé minden településen védelmi bizottság megalakítását, ezt a megyei honvédelmi bizottságokra bízta. A honvédelmi bizottságok a honvédelmi feladatok teljesítése körében hozhattak kötelező érvényű döntéseket, melyeket egy – egy katasztrófa felszámolása érdekében meg kell hozni. A tanácsok nem rendelkeztek ilyen erős jogosítványokkal, mert egyrészt számukra csak a tájékoztatás kérése és beszámoltatás állt rendelkezésre, másrészt a tanácstörvény 74. § értelmében a miniszter és az országos hatáskörű szerv vezetője a tanácsok szakigazgatási tevékenységét irányította. Az Alkotmány 1989. évi XXI. törvénnyel történt átfogó módosítása nagy hatással volt a tanácsok feladatrendszerére is. Az alkotmány széleskörű felhatalmazást adott a tanácsok (önkormányzatok) számára a közhatalom gyakorlására, a helyi feladatok ellátására. E feladatokat a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (a továbbiakban: Ötv.) sorolta fel. Az Ötv. megszüntette a tanácsok vonatkozásában a köztük lévő függőségi viszonyt. Az önkormányzatok önállóvá váltak. Az Ötv. rendelkezései alapján a település polgármestere (főpolgármestere) vált a katasztrófák elleni védekezés vezetőjévé. Az önkormányzat és ezen belül is a polgármester mind a honvédelmi, mind a tűzvédelmi, mind a polgári védelmi, mind a rendőrségi és a katasztrófavédelmi törvényi szabályozásban mint a feladatok önálló címzettjeként jelent meg.

A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény továbbra sem tette kötelezővé minden településen helyi védelmi bizottság megalakítását, az továbbra is a fővárosi, megyei védelmi bizottság hatáskörében maradt. A törvény tételesen meghatározza a helyi védelmi bizottságok, valamint a polgármesterek honvédelemmel és országmozgósítással kapcsolatos feladat- és hatáskörét, garanciát teremtve arra, hogy egységesen és maradéktalanul teljesüljenek a honvédelmi feladatok. A törvény meghatározta a védelmi bizottságok szervezeti kereteit, főbb feladatait. Elnökeként a köztársasági megbízott lett datálva. A megyei közgyűlés elnöke, illetve a főpolgármester is tagja a testületnek. A védelmi bizottság

illetékességi területén továbbra is elsődlegesen a honvédelmi igazgatással kapcsolatos feladatok végrehajtását látta el, de közben a szükséghelyzetben végrehajtandó feladatok címzettjévé is vált. Szükséghelyzet kihirdetését követően minden jogkört a védelmi bizottság elnöke (kormány megbízott) gyakorolta. A katasztrófa elleni védekezés egyszemélyi vezetést valósított meg. Mindemellett a település polgármestere továbbra is végrehajtotta a honvédelmi felkészítéssel, országmozgósítással kapcsolatos jogszabályokban meghatározott feladatait, s irányította, összehangolta azok végrehajtását.

2001. december 28-ig a védelmi bizottság felett a honvédelmi miniszter irányítási jogkörében gyakorolt törvényességi felügyeleti jogot. 2001. december 29-től a honvédelmi és belügyminiszter szakterületének megfelelően gyakorolta az irányítási jogát, s gyakorolta a törvényességi felügyeletet, melybe beletartozott a bizottság által hozott törvénytörő határozatok megsemmisítési joga is. Védelmi bizottsági titkári beosztást a bizottság elnöke a fegyveres testületek, illetve rendvédelmi szervtől vezényelt tisztet, illetve ezen szervek köztisztviselői állományában lévő személyt nevezhetett ki, s ehhez mindkét miniszter előzetes hozzájárulásához volt szükség. Ezzel lehetett biztosítani a katonai, illetve katasztrófavédelmi szakmaiságot. A szakmaiságot jelentett az, hogy a rendőrség és a katasztrófavédelem megyei vezetői is tagjai voltak a védelmi bizottságnak. A honvédelmi minisztérium, illetve a belügyminisztérium védelmi hivatal vezetője, a Honvéd Vezérkar főnöke által együttműködésre kijelölt katonai szervezet vezetője és a védelmi bizottság illetékességi területén működő rendvédelmi szervek vezetői tanácskozási joggal vettek részt a védelmi bizottság ülésein.

A védelmi bizottságok és az önkormányzatok vonatkozásában a 2000. január 01-én hatályba lépő a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéstről szóló 1999. évi LXXIV. törvény (a továbbiakban: kat.) hozott jelentős változást. A Kat. szabályozta a védelmi bizottságok katasztrófavédelmi tevékenységét, de alapjában

ugyanakkor továbbra is a honvédelmi törvény szabályozta a bizottság a szervezetet. A honvédelmi bizottságban a feladatmegosztás következtében két alelnöki beosztása igénye merült fel. Kat. rögzítette a különböző szintű (megyei, fővárosi, helyi) védelmi bizottságok, azok elnökei, továbbá a polgármesterek tevékenységét a felkészülés és a védekezés időszakában.

Mind a védelmi bizottságok, mind azok elnökei részére biztosított jogok és hatáskörök kellő lehetőséget nyújtottak a szakszerű felkészülés megszervezésére, végrehajtására, továbbá a védekezés területén - a kialakult helyzettől függően a Kormány utólagos tájékoztatása mellett - olyan intézkedések megtételére adtak felhatalmazást, amelyek következtében a lakosság élet- és vagyónvédelme engedélykérés esetén a késlekedés miatt hátrányt szenvedne.

A polgármesterek részére a törvény egyértelművé tette, hogy az adott településen a védekezés irányítása hatáskörükbe tartozik, intézkedéseikről kötelesek az érintett megyei védelmi bizottság elnökét tájékoztatni. Ez azért jelentős, mert a megyei védelmi bizottság részére biztosított folyamatos információ garanciát adott arra, hogy a polgármesternek a helyi lehetőséget vagy a hatáskörét meghaladó esetekben a védelmi bizottság kellő segítséget nyújtson. A Kat. új elemként fogalmazta meg a több szervezet egyidejű alkalmazása esetén a védelmi bizottság, vagy a polgármester jogosultságát a védekezést közvetlenül irányító felelős vezető kijelölésére.

„A megyei, fővárosi és helyi védelmi bizottság feladatai”²⁸

15. § (1) *A megyei, a fővárosi, illetve a helyi védelmi bizottság az illetékességi területén összehangolja a Hvt. 66. §-ának (1) bekezdésében meghatározott szervek katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatainak ellátását és az arra való felkészülést.*

(2) *A felkészülés és a megelőzés megyei, fővárosi, illetve helyi szintű összehangolásával kapcsolatos feladatokat - illetékességi*

²⁸ A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény

területén - a Hvt. 15. és 17. §-a szerinti védelmi bizottság a megyei (fővárosi) katasztrófavédelmi szerv közreműködésével látja el.

16. § (1) A megyei, fővárosi védelmi bizottság az illetékességi területén irányítja és összehangolja a helyi védelmi bizottságok, a polgármesterek katasztrófavédelmi feladatait.

(2) A megyei, fővárosi védelmi bizottság a felkészülés érdekében:

a) összehangolja a katasztrófavédelemben érintett szervek jogszabályokban és szakmai irányelvekben meghatározott felkészülési feladatait,

b) irányítja a polgármester védelmi felkészülési tevékenységét,

c) irányítja a hatáskörébe tartozó katasztrófavédelmi tervező tevékenységet,

d) szervezi a települések (a kerületek) közötti kölcsönös segítségnyújtást, értesítést, riasztást és tájékoztatást,

e) gondoskodik más megyékkel és a fővárossal történő együttműködés, kölcsönös segélynyújtás feltételeinek biztosításáról,

f) szervezi a közigazgatási szervek, a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek és a társadalmi szervezetek területi szintű együttműködését,

g) szervezi a lakosság és a védekezésben érintett szervezetek riasztásának és tájékoztatásának előkészítését és végrehajtását,

h) felelős a polgári védelmi kötelezettségen alapuló területi polgári védelmi szervezetek létrehozásáért,

i) felelős a védekezéshez szükséges vezetési rendszer fenntartásáért, működőképességének biztosításáért.

A megyei, fővárosi védelmi bizottság elnökének feladatai

17. § A megyei, fővárosi védelmi bizottság elnöke a védelmi bizottság közreműködésével a védekezés irányítása terén:

a) szervezi a Kormány által meghatározott területi védekezési feladatok végrehajtását,

b) irányítja a védekezést, és kezdeményezi a Kormány hatáskörébe tartozó intézkedések megtételét,

c) magához vonhatja a védekezés irányítását, ha a saját vagy az érintett polgármester helyzetértékelése szerint a katasztrófa elleni

védekezés a helyi védelmi bizottság lehetőségét meghaladja, erről haladéktalanul értesíti a Bizottságot,

d) halasztást nem tűrő esetben, a helyben szokásos módon, átmeneti jelleggel elrendeli az élet és az anyagi javak védelméhez szükséges mértékben a veszélyeztetett területekről az állampolgárok kimenekítését, és erről haladéktalanul értesíti a Kormányt,

e) folyamatosan értékeli a kialakult helyzetet, a védekezés helyzetét, és erről a Bizottságot és a közvéleményt tájékoztatja,

f) elrendeli a belügyminiszter intézkedése alapján - vagy halasztást nem tűrő esetben annak utólagos tájékoztatásával - a polgári védelmi szervezetek alkalmazását,

g) összehangolja a lakosság és az anyagi javak kitelepítését, kimenekítését, befogadását, ellátását, továbbá a helyi védekezés megszervezését.

18. § Ha a területi, illetve a helyi szintű védekezésben egyidejűleg több szerv együttműködése szükséges, a védekezés közvetlen irányításáért felelős vezető illetékességi területén a megyei, fővárosi vagy helyi védelmi bizottság elnöke, illetőleg a polgármester, több megye területét illetően a Kormány vagy bizottsága jelöli ki; a kijelölésig az események következményeinek felszámolásában elsődlegesen érintett szerv vezetője végzi a védekezés irányítását.

A polgármester feladatai

19. § A polgármester (a fővárosban a főpolgármester) az illetékességi területén irányítja és szervezi a felkészülés és a védekezés feladatait. Ennek keretében:

a) felelős a települési, kerületi katasztrófaelhárítási tervek elkészítéséért, valamint a helyi lehetőségek figyelembevételével a védekezés feltételeinek a biztosításáért,

b) irányítja a védekezésre való felkészítést,

c) a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárt a katasztrófavédelem érdekében határozattal polgári védelmi szolgálatra kötelezi, illetőleg a területi, települési, kerületi és munkahelyi polgári védelmi szervezetbe kiképzésre és gyakorlatra osztja be,

d) gondoskodik az illetékességi területen élő vagy tartózkodó személyek részére, a katasztrófaveszélyekről szóló, a magatartási szabályokat is tartalmazó tájékoztatásról,

e) kérelmezheti a Kormánytól, külön jogszabály alapján, települése katasztrófa sújtotta területté történő nyilvántartását.

20. § (1) A polgármester a településen a védekezés során:

a) irányítja a településen a helyi katasztrófavédelmi tevékenységet,

b) halasztást nem tűrő esetben átmeneti jelleggel elrendeli az élet és az anyagi javak védelméhez szükséges intézkedéseket, és erről haladéktalanul értesíti a megyei, fővárosi védelmi bizottság elnökét,

c) szervezi és irányítja a lakosság védelmét, kitelepítését, kimenekítését, illetőleg befogadását és visszatelepítését,

d) szervezi és irányítja az anyagi javak védelmét, a lakosság létfenntartásához szükséges anyagi javakkal történő ellátását,

e) elrendeli a megyei közgyűlés elnökének, a főpolgármesternek a rendelkezése alapján - vagy halasztást nem tűrő esetben annak utólagos tájékoztatásával - polgári védelmi szervezetek alkalmazását,

f) együttműködik más települések polgármestereivel, a védekezésbe bevont más szervezetekkel a katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásában.

(2) A megyei, fővárosi és a helyi védelmi bizottság elnökei katasztrófavédelmi szakmai feladatait a 25. § (1) bekezdésében rögzített rendvédelmi szervek közreműködésével látja el."

Kat IV. fejezetében tárgyalt „*A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés szabályai*” című a polgármester számára egyéb speciális feladatokat határozott meg a település védelme érdekében.

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény a Kat. rendelkezést is figyelembe véve szabályozta a védelmi bizottságokat. A védelmi igazgatás működése érdekében a bizottságok hatáskörét minősített helyzetben, honvédelmi ügyekben – közigazgatási átszervezés miatt – a megyei közgyűlés elnöke, illetőleg a főpolgármester gyakorolta. A törvény tételesen

meghatározta a védelmi bizottság összetételét és a működésének keretszabályait. A főváros kerületeiben, a megyei jogú és a védelmi bizottság által kijelölt városokban (körzetekben) a városi (kerületi) polgármester vezetésével helyi védelmi bizottságok látták el a helyi honvédelmi feladatokat. A törvény továbbra sem tette kötelezővé minden településen védelmi bizottság létrehozását. A védelmi bizottságok szervezetében, működésében az 1993-as honvédelmi törvény rendelkezéseitől nagy eltérés nem volt tapasztalható. Az eltéréseket az államszervezetben, közigazgatásban, honvédség szervezetében bekövetkezett módosulások jelentették. A bizottság általános feladatai változatlanok voltak.

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény Magyarország Alaptörvényéhez igazítja a honvédelem rendszerét. A védelmi bizottság feladatrendszerében változás történt. A helyi védelmi bizottságok vonatkozásában szintén módosulás történt. Továbbra is a megyei védelmi bizottság döntési szubjektív elemeket tartalmazó döntésén múlt – főváros kerületei és a megyei jogú városok kivételével -, hogy hol hozott létre helyi védelmi bizottságot. A járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról szóló 2012. évi XCIII. törvény 2013. január 01-től megváltoztatta ezen előírást és ettől az időponttól kezdődően minden járásban és a főváros kerületeiben helyi védelmi bizottságot kell működtetni. Ezzel a helyi bizottságok létrehozásának szubjektív eleme kiiktatásra került. A megyei védelmi bizottság elnöke honvédelmi igazgatási feladatok tekintetében hatósági jogkör gyakorlója. A honvédelmi miniszter továbbra is törvényességi felügyeletet gyakorol a bizottság tevékenysége fölött. Egy egységes védelmi bizottsági rendszer került felállításra. A megyei védelmi bizottság alaprendelkezésében a honvédelmi felkészítés mellett önállóan nevesítve lett a katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladat is.

Megyei Védelmi Bizottság a Kormány irányítása alatt működő közigazgatási szerv, amely az illetékességi területén ellátja a törvényben és kormányrendeletben számára megállapított

honvédelmi felkészítéssel és katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatokat. A megyei védelmi bizottság elnöke a honvédelmi igazgatási feladatok vonatkozásában hatósági jogkört gyakorol. A honvédelmi feladatok végrehajtásakor a rendkívüli állapot, megelőző védelmi helyzet, szükségállapot és váratlan támadás idején bevezetett intézkedések végrehajtása során a megyei védelmi bizottság teljes jogkörét annak elnöke a Honvédség állományába tartozó elnökhelyettessel egyetértésben gyakorolja. A megyei védelmi bizottság elnöke a kormány megbízott, elnökhelyettesei a honvédelmi feladatok tekintetében a Honvédség állományába tartozó tényleges állományú katona, a katasztrófák elleni védekezés tekintetében a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szervének vezetője.

A járásokban és a fővárosi kerületekben helyi védelmi bizottság működik. A helyi védelmi bizottság a megyei védelmi bizottság irányítása alatt működő közigazgatási szerv, amely az illetékességi területén irányítja és összehangolja a honvédelmi felkészítés helyi feladatainak végrehajtását. A helyi védelmi bizottságok illetékességi területe a járásokhoz, illetve a fővárosi kerületekhez igazodik. A helyi védelmi bizottság területi szerv. A helyi védelmi bizottság elnöke a fővárosi és megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatal (a továbbiakban: járási hivatal) vezetője, elnökhelyettesei a katasztrófák elleni védekezés tekintetében a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szervének vezetője által kijelölt személy, a honvédelmi feladatok tekintetében a Honvédség állományából szükség esetén vezényelt tényleges állományú katona.

A védelmi bizottság tagjai az elnökön és az elnökhelyettesen kívül:

- a hivatásos katasztrófavédelmi szerv kivételével a rendvédelmi szerveknek a helyi védelmi bizottság illetékességi területe szerinti vezetője,
- a helyi védelmi bizottság illetékességi területén működő, a helyi védelmi bizottság feladatrendszerében érintett szakigazgatási szerv vezetője,
- a fővárosi és megyei kormányhivatal képviselője,

- különleges jogrend bevezetése esetén a katonai igazgatási szerv képviselője.

„25. § (1) A megyei védelmi bizottság a Kormány irányítása alatt működő közigazgatási szerv, amely az illetékességi területén ellátja a törvényben és kormányrendeletben számára megállapított honvédelmi felkészítéssel és katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatokat. A Kormány a honvédelemért felelős miniszter útján irányítja a megyei védelmi bizottságok honvédelmi feladatainak végrehajtását.

(2) A megyei védelmi bizottság elnöke a honvédelmi igazgatási feladatok vonatkozásában hatósági jogkört gyakorol.

(3) A honvédelmi feladatok végrehajtásakor a rendkívüli állapot, megelőző védelmi helyzet, szükségállapot és váratlan támadás idején bevezetett intézkedések végrehajtása során a megyei védelmi bizottság teljes jogkörét annak elnöke a Honvédség állományába tartozó elnökhelyettségben gyakorolja.

(4) A megyei védelmi bizottság elnöke a kormány megbízott, elnökhelyettesei a honvédelmi feladatok tekintetében a Honvédség állományába tartozó tényleges állományú katona, a katasztrófák elleni védekezés tekintetében a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szervének vezetője. Tagjai az elnökön és az elnökhelyettesen kívül

- a) a megyei közgyűlés elnöke, a fővárosban a főpolgármester,*
- b) a megyei jogú város polgármestere,*
- c) a fővárosi és megyei kormányhivatal főigazgatója,*
- d) a katonai igazgatás területi szervének vezetője, képviselője,*
- e) a megyei, fővárosi rendőrfőkapitány,*
- f) az egészségügyi államigazgatási szerv képviselője,*
- g) a vízügyi igazgatási szerv képviselője,*
- h) a megyei védelmi bizottság titkára.*

(5) A megyei védelmi bizottság ülésein tanácskozási joggal részt vevő, állandó meghívottak körét a Kormány rendeletben állapítja meg. A megyei védelmi bizottság elnöke az ülésre tanácskozási joggal más személyeket is meghívhat. A helyi védelmi

bizottság feladatkörét érintő döntésben részt vesz a helyi védelmi bizottság elnöke is.

(6) A megyei védelmi bizottság testületi szerv. Szervezeti és működési rendjét a honvédelemért felelős miniszter, valamint a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter előzetes hozzájárulásával maga állapítja meg.²⁹

A védelmi bizottság feladatait párhuzamosan a katasztrófa védelmi feladatok rendszeréhez igazodóan a Kat. is szabályozza.

„8. A megyei, fővárosi és helyi védelmi bizottság feladatai

10. § *A megyei, a fővárosi, illetve a helyi védelmi bizottság az illetékességi területén összehangolja a katasztrófák elleni védekezésben közreműködő szervek katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatainak ellátását és az arra való felkészülést.*

11. § (1) *A megyei, fővárosi védelmi bizottság az illetékességi területén irányítja és összehangolja a helyi védelmi bizottságok, a főpolgármester, a megyei közgyűlési elnök, a polgármesterek katasztrófavédelmi feladatait.*

(2) A megyei, fővárosi védelmi bizottság a felkészülés érdekében:

a) összehangolja a katasztrófavédelemben érintett szervek jogszabályokban és szakmai irányelvekben meghatározott felkészülési feladatait,

b) irányítja a polgármester védelmi felkészülési tevékenységét,

c) irányítja a hatáskörébe tartozó katasztrófavédelmi tervező tevékenységet,

d) szervezi a települések (a kerületek) közötti kölcsönös segítségnyújtást, értesítést, riasztást és tájékoztatást,

e) gondoskodik más megyékkal és a fővárossal történő együttműködés, kölcsönös segélynyújtás feltételeinek biztosításáról,

f) szervezi a közigazgatási szervek, a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és a civil szervezetekkel területi szintű együttműködését,

²⁹ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény

g) szervezi a lakosság és a védekezésben érintett szervezetek riasztásának és tájékoztatásának előkészítését és végrehajtását,

h) felelős a polgári védelmi kötelezettségen alapuló területi polgári védelmi szervezetek létrehozásáért,

i) felelős a védekezéshez szükséges vezetési rendszer fenntartásáért, működőképességének biztosításáért.”³⁰

A Kat. pontosan meghatározza a különböző szintű védelmi bizottságok és elnökeik feladatait, kijelöli hatásköreiket. A védelmi bizottságok elnökeinek önálló hatáskörei is kijelölésre kerülnek. Az elnök kiemelt szerepet tölt be a bizottságokban, mert a hatósági jogkörök címzettje. A polgármesterek helyi szinten jelentős feladatot látnak el a védekezésben, s a tevékenységük megerősítése érdekében közbiztonsági referens kijelölésére kap lehetőséget. A védekezési feladatok hatékony végrehajtása érdekében a polgármester igénybe veheti a közfoglalkoztatási támogatást. A megyei védelmi bizottság elnöke ellentétben a honvédelmi igazgatási területtel, katasztrófavédelmi területen nem rendelkezik hatósági jogosítványokkal. A felkészülés és a védekezés időszakára elkülönítve kerül meghatározásra a bizottság által végrehajtandó feladatok köre. A védelmi bizottságok és a polgármesterek feladatait részletesen a Kat. végrehajtására kiadott 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról (a továbbiakban: rendelet) tartalmazza. További feladatokat BM rendeletek határoznak meg. A rendelet az alábbiakba határozza meg a megyei védelmi bizottságok elnökeinek védekezéssel kapcsolatos feladatait:

„9. § (1) A megyei, fővárosi védelmi bizottság elnöke

a) meghatározza a védekezés területi feladatait, ellenőrzi azok végrehajtását, illetve elrendeli a területi polgári védelmi erők bevonását,

b) kijelöli a védekezés koordinálásáért felelős személyt,

³⁰ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

c) a hatáskörét meghaladó esetekben a kormányzati koordinációs szerv útján kezdeményezi a Kormány döntését,

d) a kormányzati koordinációs szerv útján, illetve amennyiben az intézkedés késedelme elháríthatatlan kárral vagy veszéllyel járna, közvetlenül a Magyar Honvédség Központi Ügylet útján kezdeményezi a Magyar Honvédség védekezésbe történő bevonását, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervének egyidejű tájékoztatása mellett,

e) koordinálja a védekezésben részt vevő helyi védelmi bizottságok, polgármesterek tevékenységét,

f) gondoskodik a helyreállítás sorrendjének és ütemének megvalósításáról,

g) intézkedik a lakosság alapvető ellátásának biztosításáról a normál életkörülmények helyreállításáig,

h) meghatározza az illetékességi területén működő közigazgatási szervek helyreállítással kapcsolatos feladatait,

i) koordinálja a humanitárius segélyek elosztását,

j) katasztrófavédelmi operatív feladatainak ellátásához a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve közreműködésével a célnak megfelelően kialakított és felszerelt, folyamatosan üzemképes állapotban tartott vezetési pontot tart fent.

(2) A megyei, fővárosi védelmi bizottság elnöke a katasztrófavédelmi feladatok ellátásával kapcsolatos előterjesztéseket és döntéseket a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervének vezetője útján felterjeszti a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszternek.

9/A. § (1) A megyei, fővárosi védelmi bizottság a szervezeti és működési rendjére vonatkozó szabályozóban rögzíti a katasztrófák elleni védekezés során követendő feladatellátási- és munkarendjét.

(2) A védekezési feladatok végrehajtását - a megyei, fővárosi védelmi bizottság döntésének megfelelően - a megyei katasztrófavédelmi igazgatóság vagy a Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság vezetője (a továbbiakban: igazgató) által kijelölt személy hangolja össze.

(3) A megyei, fővárosi védelmi bizottság a katasztrófavédelmi operatív tevékenységének támogatása érdekében operatív munkaszervet működtet.

(4) A megyei, fővárosi védelmi bizottság területi operatív munkaszervével a megyei, fővárosi védelmi bizottság illetékességi területén lévő helyi védelmi bizottság melletti helyi operatív munkaszerv folyamatosan együttműködik a megyei, fővárosi védelmi bizottság döntéseinek keretei között.

(5) A megyei, fővárosi védelmi bizottság a területi operatív munkaszerve bevonásával

a) intézkedéseiről folyamatosan tájékoztatja a kormányzati koordinációs szerv és a kormányzati koordinációs szerv operatív szerve vezetőjét és a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (a továbbiakban: Kat.) 46. § szerinti miniszteri biztost,

b) végrehajtja a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter, valamint a Kat. 46. § szerinti miniszteri biztos által meghatározott mentési feladatokat,

c) irányítja a védekezésben részt vevő szervek tevékenységét és koordinálja a felajánlásokat,

d) kezdeményezheti más megyék vagy a főváros polgári védelmi szervezeteinek alkalmazását, továbbá a Magyar Honvédség közreműködését,

e) illetékességi területén működő közigazgatási szervek részére a védekezéssel és a felkészüléssel összefüggő feladatot határozhat meg a katasztrófák elleni védekezés feladatainak összehangolása érdekében,

f) felügyeli a lakosság tájékoztatásával kapcsolatos tevékenységet.

(6) A védelmi bizottság a katasztrófavédelmi feladatainak végrehajtása során a védelmi célú infokommunikációs rendszereket alkalmazza.”

A meghatározott feladatok áttekintése során megállapítható, hogy a védekezés időszakában a védelmi bizottság konzultációs, javaslattevő és végrehajtó feladatokat lát el, míg az irányítás egy

kézben van, s ez az irányító a védelmi bizottság elnöke. A megyei védelmi bizottság védekezési feladataihoz a hivatásos katasztrófavédelmi szervek területi szerve biztosítja a megfelelő technikai és személyi háttérrel rendelkező vezetési pontot.

5. Összefoglalás

A katasztrófák terjedelmük és a társadalomra, valamint a gazdaságra gyakorolt hatásuk miatt megkövetelik, hogy az ellenük való védekezés egységes, komplex irányítását. A katasztrófavédelmi igazgatás feladatrendszere folyamatosan bővül, a benne résztvevő szervezetek (honvédség, hivatásos katasztrófavédelmi szervek, védelmi bizottságok, kormány, önkormányzatok, önkéntes szervezetek, stb.) tevékenységi köre specializálódik. 1976 - ban kiadott honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény adta meg a keretet a különböző szintű védelmi bizottságok későbbi megalakításához. A lakosság védelmének biztosítása mind harci cselekmények, mind természeti és ember által okozott katasztrófák esetén fontos feladat. Ezt a tevékenységet sokáig hol katonai, hol a rendvédelmi szervezet szervezetében, vagy irányítása alatt lévő polgári védelmi egységek végezték katonai feladat rendszere keretein belül. E tevékenységben a településekre is feladatok hárultak, hiszen a lakosság tevékeny részvétele nélkül nem megoldható a feladat. A nemzetközi katonai, társadalmi, gazdasági változások következtében a honvédelmi feladatokban megjelenő polgári védelmi tevékenység csak a fegyveres összetűzések eseteire korlátozódott. A természeti és ember által okozott katasztrófák elleni védekezés során megjelenő polgári védelmi feladatok a katasztrófavédelmi rendszerben jelennek meg. A feladatok során vannak átfedések. A védelmi bizottságok elsődlegesen a katonai igazgatási feladatokra lettek létrehozva, de a változások következtében feladatrendszerükben egyre nagyobb mértékben megjelentek a nem fegyveres konfliktusok (természeti és emberi katasztrófák) esetében a „polgárok védelmét” szolgáló feladatok. A megyei, fővárosi és helyi védelmi bizottságok fontos szerepet töltenek be a védekezésre való felkészülésben, s biztosítják

illetékességi területükön a védekezés egységes irányítását. A katasztrófavédelmi igazgatás mind feladataiban, mind a végrehajtásában résztvevő szervezetek vonatkozásában folyamatos megújuláson, változáson megy keresztül. Az 1976. és 2013. közötti változást mutattam be nagy vonalakban.